

Aidu kanalile ehitatud **ujuvsaared** peibutavad veelinde ja "parvepoisse"

■ Kaks suve tagasi viisid teadlased Aidu kanali erinevatesse soppidesse 30 ujuvsaart, et endisele karjäärilale veelinde meelitada ja kanali vee kvaliteeti parandada. Lisaks lindudele meeldivad saarekesed ka inimestele, kes nendega parvetamas käivad või neid niisama lõhuvad.

KÜLLI KRIIS
kylli@pohjarannik.ee

Aidu kanali vees on palju niklit ja sulfaate. Taimed võiksid vee kvaliteeti muuta nii, et niklit ja teisi kahjulikke raskmetalle sinna enam nii palju ei leostu. Et sellele kaasa aidata, otsustasid Tartu ülikooli teadlased saata kanalile ujuvsaared, kus ajapikku taimed kasvama hakkaksid.

Pilliroost ja kanalisatsioonitorudest ehitatud saari vette lastes arvestati, et selle eksperimendi mõjust saab rääkida viie kui kümne aasta pärast.

"Kaks aastat on tõesti lühike aeg – taimeistik areneb aeglaselt. Aga midagi vaikselt juba selgub," oli Tartu ülikooli loodusgeograafia professor Ain Kull valmis seni teada saadud jagama.

Paljale matile tekib elu kõige aeglasemalt

Saared ehitati niiviisi, et paksud pilliroomatiid kinnitati kanalisatsioonitorudest kokku pandud raamidesse ja veei kõigepealt mõneks ajaks vee peale vettima.

Üks osa jäetigi palja matina ulpima, lootes, et ajapikku hakkavad taimed seal ise kasvama. Teisele osale laotati kasvusubstraat, mis loob sootaimedele sobiva happelise pinna. Sinna peaksid taimed ise peale tulema. Kolmandale osale pandi sealtsamast kanali kõrvalt kraavidest võetud sootaimed peale.

"Kraavipõhjast võetud taimede ja sammaldega matid ongi kõige paremini taimeestunud ning seal on süsiniku sidumine kõige parem," ütles Ain Kull.

Kasvusubstraadiga mattide servadest kipub suur laineetus kerget märga turvast maha pesema, aga mati keskosas on taimi siiski kasvama hakanud. Paljastel pilliroomattidel ei kasva veel midagi.

"Edaspidi hakkab pilliroog vaikselt mädanema, sellest tekib kasvamiseks sobiv pinnas ja siis on küsimus ajaga võidu jooksmises: kas kasvama hakanud taimed suudavad tekitada piisavalt tiheda juurestiku ja oma mati või laguneb pilliroog enne ära ja vajub põhja koos sinna kujunenud taimeestikuga. Aga kui seda protsessi turba ja istutamise kiirendada, kasvab juurestikumatt kindlasti kiiresti ning jääb ujuvana vee peale."

Linnud on saared hästi omaks võtnud ja väetavad neid jõudsalt. Lisaks arvukatele läbirändavatele veelindudele kevadel ja sügisel on Ain Kull seal näinud ka haigruid ning muidugi parte.

Esimesed ujuvsaared läkitati Aidu kanalile vettima peaaegu täpselt kaks aastat tagasi.

PEETER LILLEVÄLI

Aidu kanalil käiakse ujuvsaarte juures regulaarselt veekogu gaasivoogu mõõtmaks. Pildil teeb seda Tartu ülikooli loodusgeograafia teadur Gert Veber.

Kormorane mitte, nemad tahavad kõrgeid puid, pealegi on Aidus vesi sügav ja kala vähe.

"Mõni võib siin muidugi olla, aga saarte peal pole me neid näinud," ütles Ain Kull.

Linnud ja koprad aitavad kaasa

Linnustikku selle projektiga eraldi ei uurita, küll aga pakutakse ülikoolis tudengitele uurimistööde teemadena välja ka Aiduga seonduvaid. Näiteks võiks uurida, kui palju linnud saartele väljaheidetega väetist toovad, seegi soodustab ju taimeestumist. Või kanali vee parameetreid, mida ülikooli teadlased koos keskkonnauuringute keskusga nagunii mõõdavad. Üleelmisel aastal löid selles ka

tudengid suvepraktika raames kaasa.

Saarekestel käivad ka koprad istumas. "Seda me ei oodanud, et koprad Aidu karjääris nii aktiivselt tegutsevad," rääkis Ain Kull, et kobras oli parve peale oksa vedanud ja neid seal näinud. "Arusaadav, sest see on talle väga mugav koht: keset vett, kedagi karta pole vaja. Saartele tuleb see pigem kasuks: okstega koos satub sinna ka seemneid ja teisi taimi ning puidujäänused kasvavad kõdunedes kasvupinnast."

Kulli sõnul on juba kaks esimest aastat andnud kasuliku teadmise, et selliste saartega saab väga kiiresti suurendada linnustiku osakaalu ja ka taimede liigilist mitmekesisust. Nii järskude nõlvade peal muidu taimeestikku eriti ei oleks.

Parvesid lõhutakse omajagu

Kõige suurem probleem on teadlastele see, et kohalikud noored kasutavad saarekesi agaralt parvetamiseks ning ka lihtsalt lõhuvad neid.

"Panime küll selgitavad silidid välja, aga need ei aita. Päril palju parvesid on korduvalt katki tehtud või põhja läinud ja oleme pidanud neid taastama," mõjutab see tema sõnul üsna tugevalt uurimistulemust. "Kui saare taastad, algab taimeestumine jälle nullist peale ja varasem aeg on kaotatud. Sel kuul peame jälle kolm parvekest taastama. Mingil määral oli ette teada, et nii juhtub, aga kahjuks juhtub rohkem ja sagedamini, kui arvasime."

Parvedele on ka perve pealt

Kohalike inimeste uputatud ujuvsaar, kus on näha ka suur kivikamakas, mis parve lõhkus.

2x AIN KULL

suuri kivikamakaid visatud ("Üritatud mõisapoiste parve põhja lasta nagu "Kevades", muigab Kull) ning mõni isegi autoga välja tiritud.

"Autojäljed läksid sinna lombi juurde, tross oli külge pandud ning parv välja ja puruks tõmmatud."

Nüüd pannakse parvesid natuke juurde, eelistades varjatumaid kohti, kus rahvast eriti ei liigu.

Karjääri osad käituvad erinevalt

Kuidas parved vee parameetreid mõjutavad, on veel vara rääkida. Suuri muutusi seni ei ole, aga vee kogus on Aidus väga suur ja selle mõjutamiseks lähebki väga palju aega.

"Kõik karjääri osad ei käi-

tu päris sarnaselt, kuigi võiks eeldada, et läbikaevatud alal on aherainet, killustikku ja kõike muud kohevana ning vesi liigub kiiresti," tõdes Ain Kull, et tegelikult on veega täitunud karjääri osad üsna erineva veerežiimiga. "Vee kvaliteet on natuke erinev ja ka veetaseme kõikumine. Mõnes kohas on sademetest ja lumesulamisveest põhjustatud veetaseme kõikumine kiire, mõnes kohas ei kõigu see aasta ringi peaaegu üldse, sest põhjavee toide on nii tugev. See oli huvitav avastus, me ootasime natuke ühetaolisemat käitumist."

Mida suurem on erinevus, seda parem Aidu piirkonnale: siis on ka looduslikult oodata erinevat elustiku teket ja suu-remat mitmekesisust.